

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»
Кафедра цивільного, нотаріального та виконавчого процесу

НОВЕЛИ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА: СПРОЩЕНІ ПРОВАДЖЕННЯ

**Матеріали
науково-практичної конференції**

***5 травня 2025 року
м. Одеса***

За загальною редакцією
доктора юридичних наук, професора
Неллі Юріївни Голубевої

Одеса
«Юридична література»
2025

УДК 347.919.(477)(062)

H727

DOI: <https://doi.org/10.32837/11300.29744>

У збірці матеріалів науково-практичної конференції представлено тези доповідей науковців, що висвітлюють актуальні питання новел цивільного процесуального законодавства, зокрема інституту спрощеного провадження як ефективного механізму вирішення нескладних цивільних справ. У доповідях науковців обґрунтовано доцільність спрощеної процедури розгляду, що дозволяє забезпечити оперативність та економічність судового процесу. Особлива увага приділена критеріям віднесення справ до спрощеного провадження, правовим гарантіям учасників процесу, а також окреслено напрями подальшого вдосконалення законодавства з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб у межах цивільної юрисдикції.

Укладачі:

Н. Ю. Голубєва — доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, завідувач кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу, професор кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія», адвокат;

І. А. Яніцька — кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу Національного університету «Одеська юридична академія»;

О. В. Сатановська — аспірант кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу Національного університету «Одеська юридична академія»

Друкуються за рішенням кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу НУ «Одеська юридична академія» (*протокол № 10 від 23.05.2025 р.*)

Московчук Дмитро Олександрович Проблеми оптимізації цивільного процесуального законодавства Республіки Польща	44
Паскар Ауріка Лазорівна Роль спрощеного провадження в забезпеченні права на судовий захист в цивільному та адміністративному судочинстві	47
Полуніна Ольга Олександрівна Цифровізація та спрощене провадження: роль ЄСІТС, електронного суду, доказів	50
Стоянова Тетяна Анатоліївна Розгляд справ про видачу обмежувального припису — оптимізація цивільного судочинства чи/та спрощена процедура . . .	53
Цал-Цалко Юлія Юліївна Сутність спрощеного позовного провадження в цивільному судочинстві	56
Яніцька Інна Анатоліївна Мирова угода як інструмент оптимізації цивільного судочинства: роль виконавця у забезпеченні її виконання	58
Бітов Іван Андрійович Спрощене провадження в суді апеляційної інстанції	62
Мельниченко Анна Володимирівна Процесуальні наслідки рішень, ухвалених у спрощеному провадженні, для приватного виконавця	65

Секція II

ЗАОЧНИЙ РОЗГЛЯД. НАКАЗНЕ ПРОВАДЖЕННЯ. ІНШЕ

Волкова Наталія Василівна Щодо деяких особливостей судового наказу у справах про стягнення аліментів на утримання дитини	68
Ліопол Інна Михайлівна Ефективність наказного провадження як спрощеного виду цивільного судочинства: статистичний аналіз	71
Лукасевич Геннадій Олегович Примусове виконання рішень у сімейних спорах: повернення дитини та порядок спілкування	76

Секція II

ЗАОЧНИЙ РОЗГЛЯД, НАКАЗНЕ ПРОВАДЖЕННЯ. ІНШЕ

Волкова Наталія Василівна

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЩОДО ДЕЯКИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ СУДОВОГО НАКАЗУ У СПРАВАХ ПРО СТЯГНЕННЯ АЛІМЕНТІВ НА УТРИМАННЯ ДИТИНИ

Відповідно до ч.ч. 2–3 ст. 167 ЦПК України «...за результатами розгляду заяви про видачу судового наказу суд видає судовий наказ або постановляє ухвалу про відмову у видачі судового наказу. Судовий наказ оскарженню в апеляційному порядку не підлягає» [1]. Звертає на себе увагу те, що відповідно до законодавчих приписів боржник у справах про стягнення аліментів на утримання дитини також не має права на звернення до суду з заявою про скасування судового наказу виданого відповідно до вимог передбачених п. п. 4–5 ч. 1 ст. 161 ЦПК (ч. 1 ст. 170 ЦПК України). Отже, відповідно до аналізу вищезазначених норм цивільного процесуального законодавства у справах про стягнення аліментів на утримання дитини боржник позбавлений права щодо оскарження та скасування судового наказу. Про те, законодавець передбачає право боржника на звернення до суду з позовною заявою про зменшення розміру аліментів, якщо судовий наказ був виданий тільки відповідно вимог визначених у п. 4 ч. 1 ст. 161 ЦПК України. З цього приводу є певні заперечення, оскільки згідно зі ст. 192 СК України «розмір аліментів, визначений за рішенням суду або домовленістю між батьками, може бути згодом зменшено або збільшено за рішенням суду за позовом платника або одержувача аліментів у разі зміни матеріального або сімейного стану, погіршення або поліпшення здоров'я когось із них та в інших випадках, передбачених цим Кодексом» [2].

Якщо розглядати види судових рішень визначених у ст. 258 ЦПК України, то судовий наказ є одним із видів судових рішень. Також ст. 192 СК України, передбачає право особи на звернення з заявою про зміну розміру аліментів, який був визначений за рішенням суду.

Отже, виникає питання: «зазначаючи про рішення суду, законодавець тлумачить його як один із видів судових рішень (рішення як акт правосуддя) чи визначає більш загальне поняття та відносить його до видів судового рішення? Звертаючись до законодавчої термінології, необхідно відзначити, що відповідно до ч. 3 ст. 258 ЦПК України «розгляд справи по суті судом першої інстанції закінчується ухваленням рішення суду». В ст. 192 СК України законодавець також оперує поняттям «рішення суду». Отже, з наведеного вбачається, що зміна розміру аліментів можлива тільки за рішенням суду про стягнення аліментів, який здійснено за правилами позовного провадження» [3, с. 259].

З зазначеного вбачається, що боржник має право звернутися до суду з заявою про зменшення розміру аліментів на утримання дитини визначеному у судовому наказі тільки з вимог, які передбачені п. 4 ч. 1 ст. 161 ЦПК України, а щодо вимог визначених у п. 5 ч. 1 ст. 161 ЦПК України — боржник такого права не має. Однак, якщо така справа розглядається за правилами спрощеного позовного провадження, що передбачено ч. 2 ст. 161 ЦПК України, то тоді особа може звернутись до суду з заявою про зміну розміру аліментів за вимогами передбачених пп. 4—5 ст. 161 ЦПК України.

Однак, необхідно звернути увагу на законодавчі приписи з сімейного права, а саме : «мінімальний гарантований розмір аліментів на одну дитину не може бути меншим, ніж 50 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку» (ч. 2 ст. 182 СК України). З наведеного вбачається, що дитина не може одержувати аліменти менше ніж 50 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку, а тому особа, яка сплачує мінімальний гарантований розмір на дитину, який визначений законодавством не має права на зменшення розміру аліментів, і не важливо чи здійснюється така сплата аліментів на утримання дитини за рішенням суду чи за судовим наказом.

Також законодавець передбачає право боржника подати заяву про перегляд судового наказу про стягнення аліментів на утримання дитини за нововиявленими обставинами (ч. 8 ст. 170 ЦПК України).

В цьому випадку необхідно розглянути підстави перегляду рішень за нововиявленими обставинами, що визначені у п. 1 ч. 2 ст. 423 ЦПК України, а саме: «істотні для справи обставини, що не були встановлені судом та не були і не могли бути відомі особі, яка звертається із заявою, на час розгляду справи; встановлений вироком або ухвалою про закриття кримінального провадження та звільнення особи від кримінальної відповідальності, що набрали законної сили, факт надання завідомо неправильного висновку експерта, завідомо неправдивих показань свідка, завідомо неправильного перекладу, фаль-

шивості письмових, речових чи електронних доказів, що призвели до ухвалення незаконного рішення у даній справі; скасування судового рішення, яке стало підставою для ухвалення судового рішення, що підлягає перегляду».

Отже, «однією з особливостей підстав є те, що така підстава не повинна бути відома особі, яка звертається до суду із заявою про перегляд рішення суду за нововиявленими обставинами, на час розгляду справи. Якщо розглянути процесуальний порядок розгляду справ про стягнення аліментів на утримання дитини у наказному провадженні, то слід згадати, що відповідно до ЦПК України суд розглядає відповідну заяву без виклику учасників справи, на підставі поданої заяви заявником та доданих до неї безспірних письмових доказів (документів)» [3, с. 259–260]. Згідно з ч.ч. 1–2 ст. 169 ЦПК України, «після видачі судового наказу суд не пізніше наступного дня надсилає його копію (текст), що містить інформацію про вебадресу такого рішення у Єдиному державному реєстрі судових рішень, боржникові до його електронного кабінету, а в разі відсутності електронного кабінету — рекомендованим листом із повідомленням про вручення чи цінним листом з описом вкладеного. Одночасно з копією судового наказу боржникові надсилається копія заяви стягувача про видачу судового наказу разом з доданими до неї документами».

З вище наведеної норми вбачається, що необхідно мати ще таку нововиявлену обставину за результатами розгляду справ про стягнення аліментів на утримання дитини у порядку наказного провадження, оскільки боржнику стає відомо про розгляд справи в наказному провадженні, тільки після того, як він отримав копії судового наказу. Якщо, певні істотні обставини (наприклад, що боржник сплачує уже аліменти на утримання дітей від першого шлюбу або дитина щодо якої стягуються аліменти проживає з ним та знаходиться на його утриманні, або якщо боржник передав у власність нерухоме майно дитині за рахунок аліментів тощо) і існували на момент розгляду справи та боржник знав про існування таких обставин, але не знав про розгляд такої справи, то це не буде нововиявлена обставина.

Крім того, викликає певні зауваження ч. 1 ст. 423 ЦПК України, оскільки вона неузгоджена з ч. 8 ст. 170 ЦПК України, а саме остання норма передбачає право особи на перегляд судового наказу за нововиявленими обставинами, а ч. 1 ст. 423 ЦПК України передбачає, що «рішення, постанова або ухвала суду, якими закінчено розгляд справи, що набрали законної сили, можуть бути переглянуті за нововиявленими або виключними обставинами». Отже, з аналізу положень законодавства вбачається, що у переліку судових актів, що можуть бути переглянуті за нововиявленими обставинами відсутній такий судовий акт як судовий наказ.

Підбиваючи підсумки, необхідно зазначити про існування ряд проблемних питань у справах про стягнення аліментів в порядку наказного провадження, що потребують подальшого аналізу та дослідженню.

Список використаних джерел

1. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1618-15>
2. Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січня 2002 р. № 2947-III. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2947-14>
3. Волкова Н. В. Захист сімейних прав та інтересів дитини у цивільному судочинстві : дис. док. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2022. 444 с. URL : <https://hdl.handle.net/11300/23333>

Ліопол Інна Михайлівна

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЕФЕКТИВНІСТЬ НАКАЗНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЯК СПРОЩЕНОГО ВИДУ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА: СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ

Європейська спільнота протягом багатьох років працює над вдосконаленням правосуддя запроваджуючи ефективні заходи для покращення цивільного процесу, водночас спрощуючи процедури та доступ до правосуддя. Рекомендація № R (84) 5 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо принципів цивільного судочинства, спрямованих на вдосконалення функціонування правосуддя, закріпили низку засад, керуючись якими, держави можуть забезпечити доступ сторін до спрощених і швидших форм судового провадження, зберігаючи при цьому гарантії здійснення правосуддя у демократичному суспільстві [1]. Рекомендація № R (81) 7 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя, пропонувала передбачити провадження у спрощеному порядку по вимогах на незначні суми, уникаючи непотрібних судових засідань з обмеженням права на оскарження [2].

Згодом, було сформовано Висновок № 6 (2004) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи